

مطالعه و احصای عوامل مؤثر در ایجاد اقساط معوق بانک قوامین (مورد مطالعه: بانک قوامین استان کرمانشاه)

پذیرش مقاله: ۹۲/۵/۱۳

دریافت مقاله: ۹۲/۳/۲۹

علی رستگار^۱، ارسلان خانجانی^۲، بهروز پور ولی^۳

صفحه ۵۵ تا ۷۰

چکیده

نظام بانکی کشور در سال‌های اخیر با رشد چشم گیر نرخ مطالبه‌های سررسید گذشته و معوق ناشی از عدم بازپرداخت اقساط تسهیلات پرداختی به مشتریان مواجه بوده است. این موضوع با توجه به جمعیت جوان کشور و لزوم برگشت سریع منابع مصرفی به منظور اعطای تسهیلات جدید از اهمیت زیادی برخوردار است. این تحقیق با جهت گیری کاربردی و با هدف تبیین و توصیف عوامل مؤثر در ایجاد اقساط معوق بانک قوامین در استان کرمانشاه صورت گرفته است. از روش تحقیق کیفی و توصیفی بهره برده که ابزار جمع آوری اطلاعات کتابخانه‌ای، اینترنتی و مصاحبه با کارشناسان و خبرگان حوزه مربوطه بوده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند عدم واپایش و نظارت کافی، عدم اخذ تضمین لازم و ضامن معتبر و نرخ بالای تسهیلات پرداختی به مشتریان در ایجاد اقساط معوق بانک قوامین استان کرمانشاه مؤثر است. که در پایان محققان ضمن نتیجه گیری لازم پیشنهادهای افزایش واپایش در هریک از مراحل نظارت (قبل از پرداخت تسهیلات، در حین پرداخت تسهیلات، پس از پرداخت تسهیلات) به صورت حضوری یا غیر حضوری، بررسی شخصیت متقاضی، نظارت بر اجرای طرح‌های درخواست کننده وام و درخصوص قبول تعهد نامه (گواهی ضمانت) ادارات مبنی برانسداد یا کسر از حقوق کارمندان را ارائه کرده‌اند.

کلید واژه‌ها

بانک، تسهیلات، مطالبات معوق، مشتریان، اقساط.

۱- استادیار گروه مهندسی و فاوا دانشگاه علوم انتظامی امین، (نویسنده مسئول)، Rastegar1730@gmail.com

۲- کارشناسی ارشد مدیریت مالی دانشگاه علوم انتظامی امین

۳- کارشناسی ارشد مدیریت آماد دانشگاه علوم انتظامی امین

مقدمه

نظام بانکی در ایران همچون سایر کشورها نقش بسیار مهمی در اقتصاد ایفا می‌کند؛ زیرا علاوه بر آنکه بانک‌ها واسطه وجوه در بازار پول هستند، به سبب عدم توسعه کافی بازار سرمایه، نقش اساسی در تأمین مالی برنامه‌های میان مدت و بلند مدت اقتصادی دارند. این در حالی است که در سال‌های اخیر با رشد چشم‌گیر نرخ مطالبات سر رسید گذشته و معوق ناشی از عدم باز پرداخت اقساط تسهیلات پرداختی به مشتریان مواجهه بوده است. بنابراین لازم است که مدیریت بانک‌ها و از جمله بانک قوامین با اندیشیدن تدابیر مقتضی و ایجاد فرایندهای کاری و طراحی قوانین و مقررات لازم از پیش آمدن چنین مسائلی که باعث کندی و توقف در ارائه تسهیلات می‌شود، ممانعت به عمل آورد؛ بر این اساس مقاله حاضر به دنبال تحقیق و مطالعه جامعی در این مورد بوده که در زیر به آن پرداخته می‌شود.

بیان مسئله

مهم‌ترین فعالیت بانک‌ها، جمع‌آوری منابع مالی و تخصیص آنها به بخش‌های مختلف جامعه است. در این روند اقتصادی بانک‌ها باید با در نظر گرفتن امنیت سرمایه به گونه‌ای اقدام به اعطای تسهیلات کنند که اصل منابع و سود مورد انتظار آن در مدت زمان قابل قبول وصول گردد. ولی به علت عدم باز پرداخت اقساط تعدادی از تسهیلات پرداختی، مطالبات معوق به یک رقم قابل توجه در سیستم بانکی تبدیل شده است؛ زیرا تسهیلات پرداخت شده به‌طور کامل از سوی وام‌گیرنده گان پرداخت نشده و همواره قسمتی از مطالبات به حیطه وصول در نمی‌آید. این مسئله باعث شده که بانک‌ها قسمتی از منابع در دسترس خود را از دست داده و در ارائه تسهیلات به متقاضیان با مشکل روبه‌رو شوند؛ بنابراین باید با احصای عوامل مؤثر بر این امر و تغییر روش‌های اجرایی و اتخاذ روش‌های مناسب، ترتیبی اتخاذ شود تا نسبت به برگشت منابع اطمینان بیشتری حاصل و از معوق شدن منابع بانکی جلوگیری شود. محقق با نظر

به اختلافات قومی، اجتماعی، فرهنگی و تأثیرات زمینه ای، که مسئله اساسی بانک قوامین استان کرمانشاه بود، تلاش کرد با بررسی و احصای عوامل مؤثر در ایجاد اقساط معوق بانک قوامین استان کرمانشاه، نقش ناچیزی در اقتصاد استان و توسعه بازار سرمایه ایفا کند.

اهمیت و ضرورت تحقیق

مقایسه شبکه بانکی در سال‌های (۸۷-۸۴) حاکی از این واقعیت است که اگر چه سپرده و تسهیلات از روند افزایشی بر خوردار بوده است؛ اما روند افزایش مطالبات معوق نسبت به دو مورد دیگر به صورت جهشی افزایش داشته است. بر اساس آمار بانک مرکزی رقم اسمی مطالبات معوق در سال ۸۷ معادل ۳۸۴ هزار میلیارد ریال رسیده است که ۷/۶ برابر میزان مطالبات سال ۸۴ می‌باشد (کرمی و یزدان پور، ۱۳۸۹)؛ بنابراین عدم پرداخت اقساط توسط تعدادی از مشتریان، بانک‌ها را با مشکلات متعددی چون کاهش منابع و کاهش ارائه تسهیلات که منجر به ایجاد شکاف بین عرضه و تقاضا می‌شود، مواجه ساخته است. این موضوع با توجه به جمعیت جوان کشور و لزوم برگشت سریع منابع مصرفی به منظور اعطای تسهیلات جدید - به خصوص در استان کرمانشاه - ایجاب می‌کند که در خصوص عوامل مؤثر بر مطالبات معوق ناشی از عدم باز پرداخت تسهیلات اعطایی به مشتریان مطالعات و بررسی‌های لازم صورت گرفته تا هم سنگ بنا و شروعی باشد بر این دست مطالعات اقتصادی و هم خلأ مطالعات علمی این حوزه از امور بانکی استان را پوشش دهد.

سؤال تحقیق

- بانک قوامین از چه پیشینه‌ای برخوردار است؟
- سیستم مدیریت خطرپذیر و ساختار آن در نظام بانکی چگونه است؟
- عوامل و علل ایجاد اقساط معوق در بانک قوامین استان کرمانشاه کدام‌اند؟

تاریخچه بانک داری

در امپراطوری بابل، معاملات بانکی به شیوه ابتدائی آن رواج داشته و حتی در قانون حمورابی، مقرراتی برای دادن وام و قبول سپرده‌های تجاری ذکر شده و دستورهایی درباره سرمایه‌گذاری آمده است؛ علاوه بر این در یونان قدیم نیز معابد در کنار دیگر تجار به صرافی، اشتغال داشتند و در این راستا سپرده‌های مردم را گرفته و به اشخاص دیگر وام می‌دادند؛ همچنین در چین و ایران باستان نیز، روش‌هایی از مبادلات پولی و دادن وام وجود داشته است (بهمنند و بهمنی، ۱۳۸۱، ص ۴۱). به مرور زمان و با پیشرفت جوامع، اشکالی از نهادهای مختلف که پاسخگوی نیازهای اعتباری مردم باشد، به وجود آمده و صرافان نیز در این میان، همواره مقامی ممتاز داشته‌اند.

بانک داری در ایران

در سال ۱۲۶۶ شمسی، نخستین مؤسسه بانکی به مفهوم واقعی و امروزی تحت عنوان بانک جدید شرق که دراصل انگلیسی و مرکزش در لندن بود و در مناطق جنوب آسیا (هندوستان) فعالیت داشت، در کشور تأسیس شد و با آشنایی کامل به روش‌های بانکی جدید که بر اثر قرن‌ها تکامل در کشورهای اروپایی به وجود آمده بود، شروع به کار کرد (مجتهد وحسن زاده، ۱۳۸۴، ص ۱۵۰).

پیشینه بانک قوامین

بانک قوامین که فعالیت خود را با نام صندوق قرض الحسنه نیروی انتظامی و با هدف تأمین نیازهای کارکنان ناجا آغاز کرد در تاریخ بیستم شهریور ماه سال ۱۳۷۹ به مؤسسه قرض الحسنه قوامین تغییر نام داد و گستره فعالیت‌های اقتصادی خود را در میان آحاد مردم توسعه داد. بانک قوامین در پنجمین سال فعالیت خود توانست با کسب مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در جریان حل بحران صندوق‌های قرض الحسنه اصفهان، موفق به اخذ مجوز فعالیت با عنوان مؤسسه مالی و اعتباری قوامین شود و در

همین راستا سبد خدماتی خود را با نیازهای اقتصادی جامعه و در چارچوب قوانین و مقررات نظام بانکی جمهوری اسلامی سازماندهی کرد. هم اکنون مجموعه قوامین با مجوز قطعی از سوی بانک مرکزی و با سابقه ۱۰ سال فعالیت؛ به عنوان بانک قوامین در تلاش است تا با دراختیارداشتن ۲۹ واحد سرپرستی و بیش از ۵۰۰ شعبه در سراسر کشور به فعالیت خود ادامه دهد (سایت بانک قوامین به آدرس: www.ghavamin.ir).

عوامل اساسی و معیارهای تعیین اعطای تسهیلات

در بررسی وضع اعتباری هر متقاضی تسهیلات، بانک به دو نکته توجه خاصی دارد.

۱- توجه به تمایل باز پرداخت تسهیلات؛

۲- امکان و قدرت بازپرداخت وی در واریز بدهی‌های بانکی.

با وجود اهمیت تمایل مشتری به بازپرداخت تسهیلات اعطائی، قدرت و توان بازپرداخت او نیز حائز اهمیت است که باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. در تعیین حد اعتباری متقاضی تسهیلات، چهار عامل که به اصول کلی تعیین اعتبار متقاضی تسهیلات بانک‌ها معروف است باید به دقت مورد توجه قرار گیرد. این چهار عامل عبارت‌اند از: ۱- شخصیت؛ ۲- ظرفیت؛ ۳- سرمایه؛ ۴- وثیقه.

شخصیت: خصایص و ویژگی‌های فردی و حسن شهرت متقاضی تسهیلات اعتباری، اولین و مهم‌ترین عاملی است که باید مورد توجه قرار گیرد. اعتبار و خوش‌نامی مشتری از نظر روابط اجتماعی و تجاری و پابندی وی به ایفای تعهدات باید برای بانک محرز شود. در بررسی شخصیت متقاضی تمایل و اراده وی به باز پرداخت تسهیلات اعتباری و بدهی‌های بانکی به دقت باید مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

ظرفیت: منظور از ظرفیت، قدرت و توان عملی متقاضی در به کارگیری و بهره برداری صحیح و منطقی از منابع و کسب سود از امکانات و منابعی است که قبلاً در اختیار داشته است. مهم‌ترین ابزار تشخیص و تعیین ظرفیت هر واحد اقتصادی، صورتهای

مالی شامل حساب‌های عملکرد و سود و زیان و تراز نامه و صورت منابع و مصارف آنها است (بهمنی، غفاری، ۱۳۸۹، ص ۱۱۲).

سرمایه: سومین عامل اساسی تعیین حد اعتباری متقاضیان تسهیلات اعتباری سرمایه و یا به طور دقیق تر امکانات مالی مشخص متقاضی در فعالیت مورد نظر جهت به کارگیری تسهیلات اعتباری بانک در آن فعالیت اقتصادی است.

وثیقه: چنانچه در بررسی شخصیت، ظرفیت و سرمایه متقاضی نتایج مطلوب و کاملاً اطمینان بخش حاصل نشود. عامل وثیقه مورد توجه خاص قرار می گیرد، باید توجه داشت که اگر چه در بعضی مواقع اهمیت وثیقه را نمی توان نادیده گرفت، ولی وجود وثیقه به تنهایی نباید در حد اعتبار و اعطای تسهیلات مؤثر واقع شود؛ زیرا علاوه بر اینکه وصول مطالبات از محل تملیک یا فروش وثیقه‌ها با صرف هزینه و اتلاف امکانات و مشکلات قانونی امکان پذیر است، اعطای تسهیلات صرفاً متکی به وثیقه برخلاف روال معمول است و موجبات خدشه دار شدن اعتبار و خوشنامی بانک را فراهم می آورد. بانک باید در تعیین حد اعتباری و اعطای تسهیلات طوری عمل کند که مطمئن باشد، باز پرداخت تسهیلات اعطایی در طول مدت قرار داد و از محل درآمد و فروش جاری تسهیلات گیرنده قابل وصول است، نه از محل تصرف و فروش اموال و وسایل و امکانات فعالیت او.

به طور کلی بانک علاقه مند است که متقاضی تسهیلات اولاً شخصی درستکار، صحیح العمل، خوش قول و از نظر فعالیت تجاری و صلاحیت‌های حرفه ای موفق و از نظر مالی از وضعیت مناسبی برخوردار باشد (همان، ص ۱۱۱).

عوامل مؤثر در اخذ وثیقه

تصمیم گیری در مورد چگونگی اخذ وثیقه، مانند سایر فنون اعتباری، تابع عوامل مختلف است، این عوامل عمده‌تاً عبارت‌اند از:

قابلیت اجرای طرح‌ها: از عمده ترین عوامل دخیل در تصمیم گیری برای اخذ وثیقه،

قابلیت اجرای طرح‌ها است. به عبارت دیگر، ماهیت طرح یا معامله می‌تواند مهم‌ترین وثیقه تسهیلات قلمداد شود و بدین وسیله عملاً صحت و سلامت تسهیلات تضمین وزمینه قطعی برگشت به موقع منابع و سود مورد انتظار فراهم می‌شود.

نظارت بر معامله

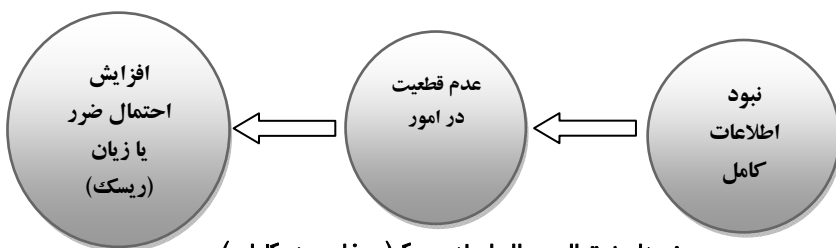
عامل نظارت نیز نقش مؤثر در چگونگی اخذ وثیقه ایفا می‌کند؛ به طوری که اعمال نظارت موجب واپایش طرح و مصرف تسهیلات و در نتیجه کاهش خطرپذیری آنها و درنهایت کاهش تمایل بانک به اخذ وثیقه خواهد شد.

شرایط اقتصادی

شرایط اقتصادی می‌تواند آثار قابل توجهی در چگونگی اخذ وثیقه داشته باشد و بانک‌ها در این دوران با در نظر گرفتن این شرایط باید در مورد ابعاد مختلف فنی، اقتصادی، مالی و... اتخاذ تصمیم کنند. (همان، ص ۱۱۲).

سیستم مدیریت ریسک و ساختار آن در نظام بانکی

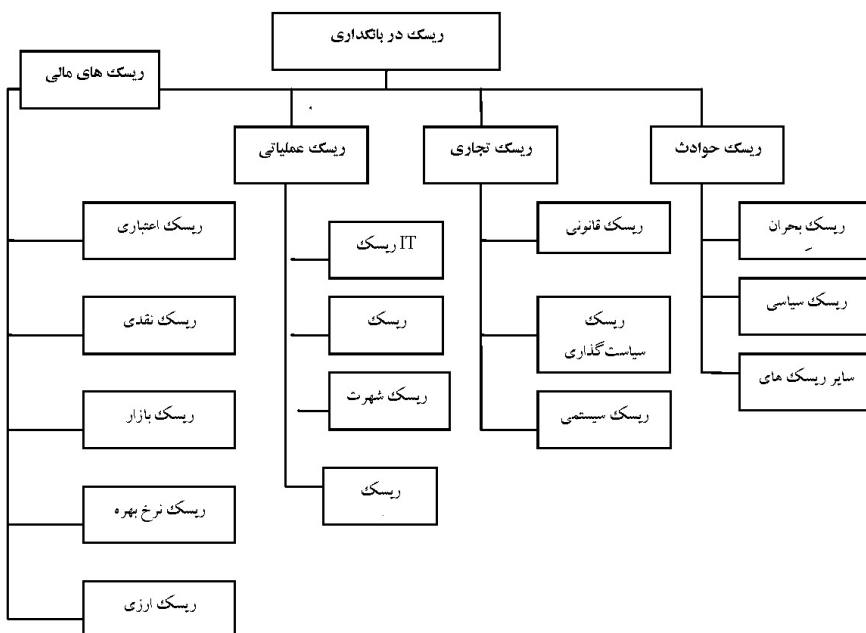
بانک‌ها در جریان فعالیت خود در معرض ریسک‌های مختلفی قرار دارند. ریسک‌ها به دو گروه ریسک‌های مالی و غیر مالی طبقه بندی می‌شوند. ناظران بانک، باید به درستی ریسک‌های فعالیت بانک خود را شناسایی، اندازه گیری و واپایش کنند (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۷۰).

نمودار ۱: توالی و علل ایجاد ریسک (میرزایی و همکاران)

شناسایی ریسک

ریسک‌هایی که بانک‌ها با آن مواجه هستند؛ به طور کلی به چهار دسته مالی، عملیاتی، تجاری، و ریسک‌های ناشی از حوادث تقسیم می‌شوند. نمودار (۲)، ریسک‌های یاد شده را به تفکیک زیرگروه‌های مربوط نشان می‌دهند:

نمودار ۲: گستره ریسک در بانکداری (گرونیگ، هنی وبر اتونویک^۱، ۲۰۰۰)

ریسک اعتباری

بنابه تعریف کمیته بال سوئیس ریسک اعتباری عبارت است از امکان بالقوه اینکه قرض گیرنده از بانک و یا طرف حساب وی در اجرای تعهدات خود در مقابل بانک در مدت مشخص ناتوان باشد. این ریسک در ابعاد تخصیص منابع مهم‌ترین ریسک است که مورد توجه بانک‌ها می‌باشد. این ریسک واضح‌ترین ریسک خطر سوخت شدن اعتبار

اعطائی است. بانک وجوه سپرده گذاران را دریافت می کند و آن را به متقاضیان وام پرداخت می کند؛ ضمن اینکه وام دهی مستلزم آن است که بانکها راجع به توان باز پرداخت متقاضیان وام، اظهار نظر کنند. این پیش بینی ها همیشه درست از آب در نمی آیند و یا گاهی ممکن است وضعیت اعتباری یک گیرنده وام به مرور زمان و در اثر عوامل مختلف ضعیف شود؛ لذا این خطر وجود دارد که بعضی از وام گیرندگان مایل و قادر به باز پرداخت وام نباشند (اداره مطالعات بانکی، ۱۳۸۴).

معمولاً این ریسک به حالت های زیر خود را نشان می دهد:

- ۱- احتمال کاهش توان در بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات دریافتی توسط مشتری؛
 - ۲- احتمال عدم بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات دریافتی توسط مشتری؛
 - ۳- احتمال معوق شدن بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات دریافتی توسط مشتری.
- با توجه به اهمیت این ریسک در ایجاد اقساط معوق و سوخت مطالبات مورد تأکید و توجه صاحب نظران بانکی قرار گرفته و راه کارهای متعددی برای واپایش آن از جمله اعمال سیستم اعتبار سنجی مشتریان اعم از حقیقی و حقوقی، نظارت بانکی اثر بخش، اخذ وثایق و تضمینات مستحکم و... ارائه شده است (اداره مطالعات بانکی، ۱۳۸۴).

نظارت: نظارت در لغت به معنی مراقبت در اجرای امور است و در علوم مختلف از واژگان معادل دیگری نیز استفاده می شود. نظارت در عمل، بررسی و اعمال روش های معین و مشخص به منظور تحقق اهداف تصویب کننده و انجام اقدامات اصلاحی برای پیشگیری از تکرار احتمالی انحراف و دستیابی به نتایج مورد نظر می باشد (علیزاده، پورمنش، ۱۳۸۹، ص ۲۵).

نظارت بانکی: هدف اصلی نظارت بانکی، حفظ ثبات مالی و افزایش اعتماد به آن از طریق کاهش ریسک برای سپرده گذاران و سایر بستانکاران است. از این رو نظارت در پی آن است تا اطمینان یابد، بانکها و مؤسسه های اعتباری با شیوه ای ایمن و صحیح عمل کرده و در مقابله با ریسک های فراروی خود از سرمایه و ذخایر کافی برخوردار باشد.

نظارت کارآمد بر واحدهای بانکی عامل ضروری برای یک محیط قدرتمند اقتصادی به حساب می آید؛ محیطی که در آن نظام بانکی نقش محوری در پرداخت‌ها، تجهیز و توزیع پس اندازها ایفا می کند. این نظارت به همراه سیاست‌های مؤثر و کلان اقتصادی برای ثبات مالی هرکشوری از اهمیت حیاتی برخوردار است. در ایران نظارت در کلیه امور بانکی و به‌خصوص به اعطای تسهیلات تأکید فراوان شده است؛ در این ارتباط می‌توان مفهوم و قلمرو نظارت را از سه دید گاه به شرح زیر مورد توجه قرار داد:

انواع نظارت بانکی:

- نظارت عمومی؛
- نظارت عملیاتی؛
- نظارت اداری.

نظارت عمومی: همان نظارت از لحاظ اعمال سیاست‌های پولی و مقررات بانکی است، که از وظایف بانک مرکزی می‌باشد. هدف از این نظارت ارائه اصول و رهنمودهای کلی است که رعایت آنها می‌تواند تا حدود زیادی به حفظ سلامت، ایمنی و اعتماد عمومی به صحت عملکرد بانک‌ها منجر شود (علیزاده، پورمنش، ۱۳۸۹، ص ۲۶).

نظارت اداری: نظارت اداری در واقع نظارت از لحاظ حسن اداره بانک می‌باشد و اعمال آن به عهده مدیران بانک‌ها است.

نظارت عملیاتی: عبارت است از نظارت بر نحوه مصرف و بازگشت منابع که واحدهای اجرایی بانک‌ها اعمال می‌کنند و با توجه به اینکه نظارت عملیاتی بیشتر مورد نظر است، به شرح آن می‌پردازیم.

هدف از این نظارت تنها حصول اطمینان از اجرای قرار دادهای منعقد بین بانک و مشتری است. و این هدف به کرات در قوانین مربوط مورد تأکید قرار گرفته است.

مراحل نظارت عملیاتی بانک

• **نظارت به هنگام بررسی تقاضا و تخصیص منابع:** در این مرحله نیاز متقاضی و شرایط معامله از لحاظ تعداد، مشخصات، نوع و قیمت کالا و ترتیب تحویل آن و همچنین تناسب موضوع معامله با فعالیت مشتری می باشد، مد نظر قرار می گیرد.

• **نظارت بر نحوه مصرف:** در این مرحله چگونگی استفاده و کار برد تسهیلات تصویبی باید مورد توجه قرار گیرد و حسب مورد و به تناسب شرایط و نوع معامله، تدابیر لازم و حصول اطمینان از مصرف منابع تخصیصی صرفاً برای اداره امور در نظر گرفته شده، اتخاذ می شود (علیزاده، پورمنش، ۱۳۸۹، ص ۲۵).

• **نظارت بر بازگشت منابع و سود مورد انتظار آن:** در این بخش نحوه ایفای تعهدات از سوی متقاضی و بازگشت به موقع منابع اعطائی بانک باید مد نظر قرار گرفته و در صورت مشاهده هرگونه وقفه یا اشکال، مورد بررسی قرار گرفته و تصمیمات لازم برای حفظ حقوق بانک در نظر گرفته می شود (همان).

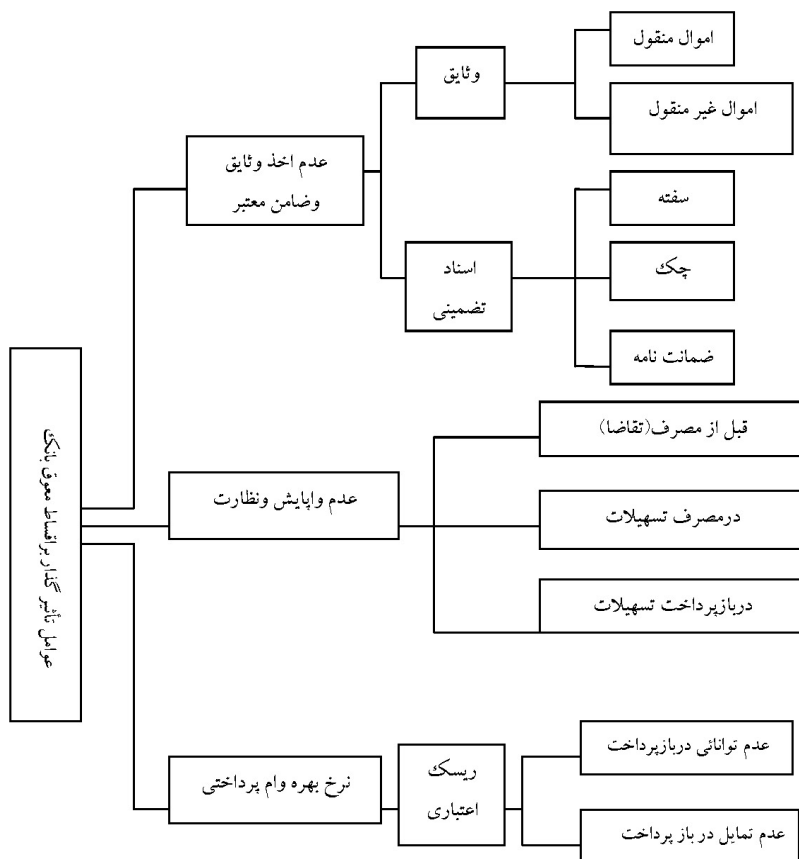
نرخ بهره (سود) در بانکداری متعارف: نرخ‌های سود به صورت دو جانبه در اقتصاد عمل می کند. از یک طرف افزایش زیاد این نرخ‌ها بدون توجه به وضعیت نرخ‌ها بازدهی در سایر حوزه‌ها، می تواند به بروز ضعف و رکود در سایر بازارها و افزایش بی دلیل هزینه منابع مالی بانک منجر شود و از طرفی دیگر تعیین نرخ سود در سطحی پائین می تواند به تضعیف منابع مالی بانک‌ها و هجوم سرمایه از حوزه‌های بانکی و مولد به سمت حوزه‌های سفته بازی منجر شود. لیکن دو نکته همواره باید مد نظر باشد. اول آنکه در هر حال نرخ‌های سود واقعی در اقتصاد باید مثبت باشد. در غیر این صورت اقتصاد با وضعیت سرکوب مالی روبه‌رو خواهد شد که ضررهای متعددی را برای بخش‌های مختلف اقتصاد به خصوص بخش‌های واقعی در بر خواهد داشت. دومین مطلب آن که نرخ سود باید متناسب با تغییر شرایط اقتصادی تغییر یابد؛ زیرا تثبیت نرخ‌های سود بدون توجه به شرایط اقتصادی می تواند نتایج معکوسی را دربر داشته باشد (اکرامی و، مهدیزاده، ۱۳۸۷، ص ۲۲).

نرخ سود در اقتصاد ایران: روش و فرآیند تعیین نرخ سود در نظام بانکداری دولتی ایران که مبتنی بر قانون عملیات بانکی بدون ربا است. با روش تعیین نرخ در بانکداری متعارف متفاوت بوده و با ملاحظه بازدهی اقتصادی در بخش واقعی و به جهت دولتی بودن سیستم با نگاه حمایتی از بخش‌های اقتصادی تعیین می‌شود. در تعیین نرخ‌های سود سپرده‌ها این الزام وجود دارد که نرخ‌ها به گونه‌ای تنظیم شود که حداقل جبران کاهش ارزش پول را بنماید (همان).

تأثیر نرخ سود در ایجاد اقساط معوق: یکی از عواملی که باعث افزایش ریسک اعتباری می‌شود، اعطای تسهیلات با نرخ سود بالا به مشتریان است. در بررسی‌های موردی که از بحران اخیر آمریکا به عمل آمده است؛ یکی از شاخص‌های ورود بانک‌ها به بحران نرخ بهره بالا بوده است. بنابراین پرداخت تسهیلات با نرخ بالای سود چه دستوری و چه ناشی از سیاست‌های بانک باشد، در صورتی که با وضعیت اقتصادی و پارامترهای آن تطبیق نداشته باشد، بانک را دچار مشکل خواهد کرد. بدین معنی وقتی بانک‌ها به دلایل غیر کارشناسی و عدم هماهنگی با نرخ تورم، نرخ سود تسهیلات را افزایش می‌دهند، به طور قطع مشتریانی به دنبال این نوع تسهیلات خواهند آمد که یا بدهکار و دارای مشکل اقتصادی هستند و یا افرادی که نسبت به میزان نرخ سود تسهیلات بی تفاوت بوده و به اینکه آیا می‌توانند تسهیلات را بازپرداخت کنند، فکر نمی‌کنند و بر نامه‌ای هم برای بازپرداخت در آینده ندارند (طرزی، ۱۳۸۷).

دسته‌بندی عوامل مؤثر بر اقساط معوق بانک

همان‌طور که در نمودار زیر مشاهده می‌شود کل عوامل احصا شده این تحقیق که می‌تواند بر کاهش اقساط مؤثر باشد، در سه دسته شامل عدم أخذ وثیقه و ضامن معتبر، عدم واپایش و نظارت و نرخ بهره وام پرداختی تقسیم بندی شده است و در صورت رعایت و اجرای آنها می‌توان در مدیریت اقساط معوق موفقیت لازم را برای سازمان انتظار داشت.

نمودار ۳: دسته بندی عوامل مؤثر بر اقساط معوق بانک قوامین

نتیجه گیری

بر اساس مطالعه‌های فوق و با توجه به ارتباط مستقیم بین متغیرهای پژوهش مراتب زیر مواردی هستند که مدیریت بانک قوامین باید به آنها توجه لازم را معطوف کرده تا عوامل مؤثر بر ایجاد اقساط معوق به عنوان متغیرهای مستقل کاهش یافته و در نتیجه اقساط معوق نیز به عنوان متغیر وابسته کاهش لازم را داشته باشد.

۱- افزایش واپایش در هریک از مراحل نظارت (قبل از پرداخت تسهیلات، در حین پرداخت تسهیلات، پس از پرداخت تسهیلات) به صورت حضوری یا غیر حضوری از

طریق سرپرستی در استان کرمانشاه در کاهش اقساط معوق تأثیر گذار است؛ بنابراین باید بدان اهمیت داد.

۲- شعبه پرداخت کننده تسهیلات، قبل از پرداخت وام، شخصیت متقاضی از طریق ممکن (حتی الامکان از آخرین بانکی که تسهیلات دریافت کرده است) مطالعه و بررسی کند.

۳- شعبه پرداخت کننده، قبل از پرداخت وام، نوع تسهیلات درخواستی را با شغل و فعالیت متقاضی از طریق ممکن با دقت بیشتر واپایش، بررسی و تطبیق کند.

۳- نظارت بر اجرای طرح‌های درخواست کننده وام و آخرین اطلاعات صحیح از توجیه پذیر بودن طرح و بررسی شخصیت گیرندگان تسهیلات و همچنین کارشناسی مجدد یک طرح از طریق اعزام کارشناس ثانوی و ارائه گزارش چگونگی پیشرفت طرح (با افزایش سطح علمی کارکنان در رشته‌های تخصصی) مورد توجه قرار گیرد.

۴- رعایت اصل محافظه کاری در پرداخت تسهیلات با نرخ سود بالا در این مورد نظارت قبل از پرداخت تسهیلات بسیار مهم است. حتماً وضعیت مالی، قضایی و اجتماعی متقاضی تحقیق و بررسی شود و در صورت پرداخت در اخذ تضمین و وثیقه‌های لازم و اسناد محکم و ضامن معتبر اخذ شود.

۵- بانک قوامین استان کرمانشاه باید پیشنهاد تهیه و اجرای سیستم نرم افزار در خصوص شناسایی مشتریان بد حساب اقدام کند، تا نقش انسان در اعلام اقساط، از بین رفته و نام مشتری بد حساب آنلاین^۱ به سیستم رایانه‌ای واحد مرکز منتقل تا پیگیری‌های لازم آغاز شود. سیستم باید به گونه‌ای باشد که آمار و مشخصات بالای سه قسط در دسترس واحد متمرکز قرار دهد. از طریق این سیستم می‌توان قبل از پرداخت تسهیلات سابقه مشتری و ضامن را مورد بررسی قرارداد.

۶- در خصوص قبول تعهد نامه (گواهی ضمانت) ادارات مبنی بر انسداد یا کسر از حقوق کارمندان در صورت عدم پرداخت اقساط، بانک باید حتماً در کنار تعهد نامه

اسناد تضمینی مانند سفته و چک را از ضامن یا متقاضی وام در یافت کند. بهتر است تعهد نامه توسط خود بانک تنظیم شود و نکات الزام آور در آن قید و جهت امضا و تأیید به اداره متبوع ارسال شود تا در صورت عدم پرداخت از طرف وام گیرنده ادارات ملزم به همکاری شوند.

منابع

- ارجمند نژاد، عبدالمهدی (۱۳۸۴)، اصول ۲۵ گانه کمیته بال، فصلنامه روند بانک مرکزی، سال پانزدهم، ش ۴۵.
- اکرامی، ابوالفضل و مهدیزاده، سجاد (۱۳۸۷)، نرخ‌های سود بانکی در ایران، مجله روند بانک مرکزی، سال چهاردهم، ش ۴۳.
- بهمند، محمد و بهمنی، محمود (۱۳۸۱)، بانکداری داخلی، تهران: مؤسسه آموزش عالی بانکداری ایران.
- بهمنی، محمود و غفاری، مهدی (۱۳۸۹)، اصول بانکداری، چاپ دوم، تهران: مؤسسه عالی بانکداری.
- رجایی، سید کاظم (۱۳۸۷)، ماهیت بهره و کارایی اقتصادی آن، تهران: مرکز انتشارات آموزشی امام خمینی.
- مجتهد، احمد و حسن زاده، علی (۱۳۸۴)، بانکداری و نهادهای مالی، تهران: موسسه آموزش بانکداری ایران.
- میرزایی، حسین؛ نظریان، رافیک و باقری، رعنا (۱۳۹۰)، عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری، فصلنامه روند بانک مرکزی، سال نوزدهم.
- نصیرزاده، علی و پورمنش، اصغرپور (۱۳۸۹)، نظارت بر بانک‌ها، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۱.